

OMNES UNUM

Leto XIX
1972
Številka 1

D 129991

PD 753/1979

Pastirsko pismo

(Za lansko izseljensko nedeljo)

Dragi slovenski bratje in sestre!

Nedeljo za nedeljo poslušate svoje dušne pastirje, ki hodijo za vami tudi v tujini in vas zbirajo okoli dvojne mize Gospodove: ponujajo vam kruh božje besede in božji kruh pri Gospodovi daritvi. Danes pa mi dovolite, da vas obiščem v imenu slovenskih škofov, ki so mi naložili dolžnost, da bi se posebej zanimal tudi za vas vse, ki ste razkropljeni po svetu, pa ste vendarle še vedno udje našega narodnega telesa in udje naše Cerkve. Obiskal bi vas rad s preprosto besedo, da bi vsaj to nedeljo bolj začutili, da mislimo na vas. Na današnjo nedeljo bomo v domovini po vseh treh škofijah v vseh cerkvah, kjer se opravlja bogoslužje, obujali spomine na vas. V duhu boste med nami, pogovarjali se bomo z vami, predvsem se bomo pogovarjali z Bogom o vas in mu priporočali vse vaše dušne in telesne zadeve. Prosili ga bomo, naj vam bo dober Oče tudi na tujem, prosili pa ga bomo tudi, da bi mu vi ostali zvesti otroci tudi na tujem.

Vemo dobro, da ste bili mnogi iztrgani iz toplega domačega gnezda, kjer so vas vaši verni starši tako trdno povezovali z Bogom. Njihova vera je bila tako močna, da jim je bil Bog tako živa resničnost, kakor jim je bil resničnost vsakdanji kruh, s katerim so hranili svojo družino. S svojimi starši ste se pogovarjali z Bogom pri molitvi, z njimi ste hodili v cerkev k maši, k zakramentom. Naenkrat pa ste bili iz tega toplega in vernega ozračja postavljeni v drugačen svet, ko ste se morali vsak dan znova svobodno in premišljeno sami odločati za Boga ali proti njemu, za dobro ali za zlo. Prav bi bilo, da bi vas današnja izseljenska nedelja spet postavila v duhu vse domov, pod verni krov domače hiše. Naj obudi v vas spomine na dom, na vero in ljubezen vaših staršev, na ono zdravo ozračje, v katerem ste živeli, in zahrepenite močno spet po njem!

Naš Bog ne pozna nobenih razdalj, nobenih meja. Z vami je šel na tuje, njegovo oko in njegova roka sta pri vas povsod. Ostanite mu zvesti! Nosite s seboj tiste bogate vrednote vernih slovenskih domov in ne dajte si jih iztrgati. Le delajte vse v zavesti one Gospodove besede: „Kaj pomaga človeku, če si ves svet pridobi, svojo dušo pa pogubi?“!

Za mnoge izmed vas, kakor večkrat z veseljem slišimo, pa je ravno tujina imela svojo veliko korist, da ste se morda iztrgali iz okolja, ki ni bilo naklonjeno Bogu in ste prišli sedaj v takšno okolje, da ste prvič zaslutili vrednote vere v Boga in ste se mu približali. Bodite Bogu hvaležni tudi za to milost srečanja z njim. Vključite se v krogotok življenja po veri, zajemajte iz „Odrešenikovih studencev“ milosti.

Vaši dušni pastirji so ob vas kot vaši resnični prijatelji, ki vam hočejo tisto, kar je za vas resnično dobro. Le radi poslušajte njihova vabila. Delajte jim veselje z udeležbo pri božji službi in s svojim poštenim življenjem. Tisti, ki imate doma svoje družine, mislite radi in pogosto nanje. Ne pozabite, da vaši domači mislijo na vas, da noben večer ne zatisnejo morda očesa, ne da bi se prej vprašali, kako je z vami. Naj vas misel nanje drži pokonci.

Blizu so božični prazniki. Pripravite se nanje tako, da se boste res

Molitev za vsak dan

Presveta Devica, ki spremljaš izseljence širom po svetu, ko si iščejo delo in kruh; Tebe, ki si sama okusila bridkost tujine, prosimo, ozri se sočutno na nas; blagoslovi tiste, ki nam izkazujejo gostoljubnost; čuj nad vsemi, ki jih pomanjkanje sili v svet in jih tujina z bratskim razumevanjem sprejema, ko v trdih naporih združuje njihov znoj s svojim.

Pomočnica kristjanov, Tolažnica žalostnih, bodi ljubeča Mati vsem tistim, ki po sili razmer živijo daleč od svoje rodne grude in v trudih in skrbeh zase in za svoje večkrat nimajo nikogar, ki bi prav razumel njihove težave, jim vlil novih moči in z domačo besedo dvignil njihovo malodušno srce.

Daj, o Marija, naj nas okrepi tvoje usmiljenje, naj čutimo tvojo materinsko pomoč, varstvo tvoje priprošnje mi, ki smo razkropljeni po svetu, in naši domači, ki jih skrbi naša usoda: daj, da bomo vsi, utrjeni v veri, upanju in ljubezni, živeli v strahu božjem in vdani v njegovo sveto voljo; daj, da bomo zvesti Jezusu Kristusu in njegovi Cerkvi ter postali deležni sadov krščanske pravičnosti, po kateri nam nakloni mir tukaj na zemlji in popolno srečo v večnosti. Amen.

Pij XII.

(Letos mineva 20 let, odkar je izšla enciklika „Exul Familia“. Takrat je tedanji papež napisal tudi molitev k Mariji, Materi izseljencev.)

srečali s Kristusom, ki ga boste prejeli v svoje duše, nekateri morda doma pri svojih, drugi pa v tujini.

Naj bo božič, pa tudi prihodnje novo leto za vas vse, ki ste zdoma, leto osebnega srečanja z Bogom. Veliki napredki v današnji znanosti in tehniki, dvig našega življenjskega standarda, po katerem vsi včasih kar preveč neurejeno hlepimo, lahko vodi do pozabljanja na Boga. Kjer pa ni Boga, tam manjka razumu prva največja luč na njegovi življenjski poti. Tam ni več pravila za nravnost, nastaja nered v umskem, nravnem in družbenem življenju. Zato vam ne morem ničesar bolj želeti za prihodnje leto kakor to, da bi bil z vami vsemi Bog — vedno in povsod. Z Bogom pa bo tudi mir in notranja sreča.

Iz srca vas pozdravljam in blagoslavljam v Gospodu!

Vaš

† Stanislav Lenič,
pomožni škof ljubljanski

Dr. Karel Woschitz:

Zgodovinsko gledanje Apokalipse

Razodetje sv. Janeza je edina knjiga nove Zaveze, katere téma je zgodovina. Naše mnenje je, da tega, kar se tu dogaja, kar se je zgodilo in kar se bo zgodilo, načelno ne moremo spoznati sami od sebe. Vsak človek more sicer dojeti do določene mere zunanje in notranje zveze dogajanja, morda celo spoznati nekatere delne zakone takega poteka, toda, kar se tu resničnega dogaja v celoti in posamič, tega ne moremo razbrati iz zgodovine same. Kjer se kaj takega poskuša, tam dospe zgodovinar kljub velikemu stvarnemu znanju samo do jako formalnih izjav, kakor to dokazujejo v današnjih dneh Toynbee, Jaspers in A. Weber.

Zgodovina, ki se dopolnjuje pred in z nami in se je dopolnjevala, načelno skriva svoj pomen. Dopolnjuje se kot skrivnost, kakor tudi Razodetje govori o živali kot skrivnosti (10, 7). Zgodovine sicer ne razumemo same iz sebe, razumemo jo pa lahko po njej sami in potom nje. Za razsvetljeni pogled vidca ima vsako dejanje neke vrste simboličen, tipičen značaj. V Pergamu npr. stoji 300 m nad mestom spomenik zmage kot spomin na zmago Atale nad Galijci in gigantski oltar, mesto Zevsovega svetišča. Toda ta oltar pomeni v resnici mnogo več in nekaj čisto drugega. On je, ne po svojem zunanjem videzu, ampak po svoji skriti resničnosti „Prestol satanov“ v satanovem prebivališču (2, 13).

Kaj so partovske vojne? Gotovo so to napadi nekega pretečega sovražnika rimske države preko propadle vzhodne meje. Toda ta njihov pomen je nebitven z ozirom na njihovo površino na polju političnega življenja. V njihovem pravem pomenu so to postopki svetovne sodbe, ki opozarjajo učenjaka. Ali pa Rim, središče cesarjev, v katerem je lahko upodobljeno strašno in pijano svetovno mesto vseh časov?

Toda kaj se dogaja v zgodovini? Razodetje apostola Janeza odgovarja na to vprašanje zelo konkretno. Zgodovina je svetovno dejanje, po katerem začasno uveljavlja Bog svoje gospostvo križanega in vstalega Kristusa. V božji roki leži zaprta knjiga. Samo eden jo je vreden odpreti: „Ti si vreden vzeti knjigo in odpreti njene pečate,“ je rečeno Kristusu in takoj sledi utemeljitev „kajti ti si zaklan“ ... On je, ker je „zmagal“. V Kristusu ali točneje v njegovi smrti in njegovem vstajenju se razodeva sredi zgodovine vsem dogajanjem božja ljubezen kot bodočnost.

Toda ali imamo direktna znamenja za pojav Kristusove bodočnosti v zgodovini? Da, imamo jih. To so namreč po Razodetju Kristusove priče. Te priznajo in zastopajo Kristusovo bodočnost kot sedanost s potrpežljivostjo, s trpljenjem, v umiranju, v molitvi, v posnemanju Jagnjeta kot božji hlapci. Ta Kristusova bodočnost se zgodovinsko pojavi v mučencih; predvsem v mučencih — njim sledijo asketi in v nadaljnjem pomenu tudi vsi verniki in svetniki, prav vsi, ki gredo ven iz „velikega Babilona“ (18, 4). Ti tako odločno pričakujejo svoje življenje v prisotnosti Kristusove bodočnosti in v prisotnosti Njegove odrešujoče ljubezni, da so pripravljeni zanj tudi umreti. Tu se godi pravzaprav zgodovina. Tu se razodeva njeno notranje bistvo. Tudi je zgodovini dana skrajna možnost. Tam, kjer ljudje ljubijo, upajo v potrpežljivosti, v bolestih, v umiranju za Kristusa, se godi zares nekaj, se godi pravzaprav šele zgodovina. Teme, kot vera in življenje, Cerkev in svet, svetovna sila in Kristusovo gospostvo, končna katastrofa in odrešenje, ki so upodobljene v prisposodobah, so vedno zopet aktualne. Ker pa se je to, kar je za človeštvo in za versko zgodovino tipično, na tako mnogovrstne načine uveljavilo in se hkrati v skrivnostnih slikah razlagalo, so nastopili skoraj v vseh časih ljudje, ki so mislili, da so v vizijah Janezovega razodetja spoznali ravno svojo sedanost in bližnjo bodočnost. Posebno razne sekte so tu igrale včasih pogubno vlogo.

Na drugi strani pa so isto Janezovo Razodetje v naši Cerkvi potiskali vedno močno ob stran, kot bi se bali vero v bodočnost tudi v Cerkvi nadaljevati. Nekateri so celo menili, da lahko pogrešajo pričakovanje bodočnosti apokaliptičnih tekstov kot preteklo prikazen časa. Toda eno je jasno: Kdor krščanski veri odzame upanje na bodočnost, ta ji odstrani srce. In kdor hoče to upanje na bodočnost točno preračunati na določene čase ter posamezne stvari poslikati, ta povzroči, da srce okameni. Živo srce, polno vere, ne potrebuje posameznosti, čaka pa na to, da Bog stori več, kot more doumeti naš razum.

Cilj vseh stvari

(RAZODETJE SV. JANEZA)

Krščansko upanje na bodočnost je na prvi pogled zelo zamotana ter nejasna stvar, ki sega od navadnega „Na svidenje!“ na nagrobnih napisih pa do nenavadnih slik o poslednji sodbi in o odrešenju sveta.

Razodetje sv. Janeza v novi zavezi, ki se imenuje knjiga bodočnosti, je torej naš glavni vir, katerega pa so večkrat napačno tolmačili, in je še danes najbolj potreben tolmačenja. Opazovanje spisov NZ nam od vsega začetka stavi pred oči sledeče: če so življenje, vstajenje in smrt temelji krščanske vere, potem je tudi upanje v bodočnost tako rekoč njegovo srce, njegova neumorna moč. Janezovo razodetje je le nekakšen zaključni povzetek. Zato moramo, ako hočemo razumeti vsebino, seči nazaj v razvoj tega upanja v bodočnost. Grški naslov knjige se glasi „Apokalipsis“ in ustreza v slovenščini izrazu „razodetje“. Tudi druge vere poznajo podobna razodetja, kjer sta potek in konec sveta upodobljena v skrivnostnih podobah. Te podobe pa so razlagali le v krogu tistih, ki so bili v tem poučeni.

Pri Judih, že dolgo pred Kristusovim rojstvom, so zlasti preroki razlagali in prerokovali zgodovino sveta in bodočnost s pomočjo znamenj. Posebno v času skrajne sile so Izraelci ta znamenja smatrali (vsled nacionalnih katastrof) kot voljo božjo, kar jih je tudi vzpodbujalo k vztrajnosti in zaupanju v Boga. V SZ je poleg mnogih preroških knjig predvsem Knjiga Danijela najboljši primer za to. Poleg SZ pa je znana knjiga razodetja „Henoh“, ki je bila za časa Kristusa velikega pomena. Tudi v Qumram so našli predkrščanske napise s podobno vsebino.

Medtem ko so razodetja drugih narodov prikazovala bolj usodna, brezupna ali pa celo že vnaprej določena dogajanja, znači judovsko razodetje brezpogojno zaupanje v Boga, ki svoje zaobljube končno — v gotovem času bodočnosti — le izpolni. Kar so prejšnja božja dela in besede načela med izraelskim ljudstvom, da bi se naučili čakati (pričakovati), se mora slednjič uresničiti. V tem opazimo značilen način svetopisemskega pojmovanja, kaj je zgodovina. Naše moderno pojmovanje zgodovine skuša čim jasneje prikazati svetovno zgodovino po načinu vzroka ter učinka: eno sledi iz drugega! Svetopisemsko pojmovanje v SZ pa vidi potek zgodovine po skrivnostnem zakonu smotra in vodila. Po božjem namenu imajo božji cilji večjo moč, ki vleče in sili, kakor pa vzroki. Ta nazor nam dovoli, da, celo zahteva od nas, da govorimo o božjih ciljih. Jezus je oznanjal „božje kraljestvo“. Pri tem

pa je nalašč izpustil podrobno slikanje nekaterih postopkov, čeprav je uporabljal znane slike. Prav tako zavrne vsakršne poizkuse, ki naj bi določili termine in ki naj bi tako rekoč postavili določen vozni red. Vse koncentrira le na trenutno pripravljenost. „Čujte, ker ne veste ne dneva ne ure“ (Mt 25, 13). „Božje kraljestvo se je približalo“ (Mt 4, 17). Odločitev za bodoče božje kraljestvo pade vedno sedaj, v tem trenutku.

Po vstajenju je bilo namreč za verujoče jasno, da je Bog naredil tega Jezusa za Gospodarja vsega sveta in Maziljenca (Apd 2, 36). Sedaj so se prikazala stara pričakovanja v novi luči; sedaj so bila sploh šele razumljiva. Začeli so spoznavati, da se je pričakovano zbiranje tistih, ki so bili izvoljeni za božje kraljestvo, dejansko pričelo ob naraščajočem zbiranju občine v Kristusovi Cerkvi.

To je povsem novo, skrivnostno božje pri Jezusu: Bodoči čas odrešenja se začne z vstajenjem že sredi tega starega časa. Ta bodoči čas presega dozdevno neizprosni zakon minljivosti, tako da more biti vsakdo poklican in odrešen. Pavel neutrudljivo z vedno novimi izrazi opisuje ta poseg, poprijem odrešene bodočnosti v sedanost. V njegovih pismih spadajo kristjani, (po svoji veri še „v mesu“) živeči v starem času, že k novemu času, k prihodnosti. Oni živijo „v duhu“. Če gledamo Razodetje apostola Janeza v tej zvezi, vidimo to upanje na bodočnost nove zaveze zbrano v edinstveno velikem, zaključujočem videnju. Osnovne poteze razvoja do takrat so hkrati osnove te knjige:

- a) Ima namreč judovski način apokaliptičnih knjig in od tod pridejo tudi jezikovne oblike, ki močno soglašajo s hebrejščino.
- b) Njena vsebina je krščansko upanje, da se je bodočnost Boga začela po Jezusu Kristusu, ki jo bo tudi privedel do konca.

V kraljestvih tega sveta vidi že božje kraljestvo, kako raste in kako prihodnje oklepa že vse sedanje.

Ta knjiga je bila zasnovana okoli leta 95. To je pomembno za pravo razumevanje. Kajti, kakor namigava Janezov evangelij s svojimi izpovedmi na sedanost, na odločitev za vero in kakor so Janezova pisma usmerjena na sedanjo odločenost v veri, tako izpoveduje tudi Janezovo razodetje s svojimi videnji o bodočnosti.

V bodočnosti bo razodeto namreč samo to, kar je verujočemu sedaj zagotovljeno. Tu je govora o isti blagovesti vere, ki jo najdemo tudi drugace, samo pod posebno perspektivo, gledano od strani pričakovane dopolnitve in s posebnimi sredstvi. Zato Janezovega razodetja ne smemo zlorabiti kot najdišče skrivnih nauk in različnih špekulacij. Ta nevarnost, kakor nam dokazuje cerkvena zgodovina, vsekakor obstaja. Pri natančnejšem študiju lahko ugotovimo strogo razčlenbo. Celotna knjiga je po obliki zelo svojevrstna pesem, ki je razdeljena v več skupin po sedem. Stroga oblika pa oklepa skoraj prekipevajočo in presenetljivo

mnogovrstnost slik, simbolov in znamenj. Pojavljajo se podobe in zopet izginjajo, videnja se preHITEVajo. V njih gledamo češčenje Boga, muke, sodbe jeze, strahote po svetu in zopet brezmadežno blaženost odrešenih, ki je slikovito upodobljena v zlatem mestu nebeškega Jeruzalema. Tukaj ne smemo ničesar razumeti neposredno. Vsaka stvar hoče nekaj pomeniti, je simbol ali prispodoba. Moderni psihologi bi utegnili reči, da je to jezik sanj, ki nenavadno zagrinja in vendar odkriva in ki se omeji na notranje bistvo. Lahko bi rekli, da je pesniški jezik, ker živali lahko postanejo maske za dejansko človeško stanje. Števila — tako pomeni število 7 božjo popolnost — imajo poseben pomen. Izredno važna so sveta števila 3, 7, 12. 3 pomeni podobo, ki se v trikotniku povrača sama vase in kot vase zaprto število pomeni dopolnjenost. 7 je četrtnina mesečnega obhoda 28 dni. Pomeni torej mesečno dobo in s tem število polnosti. Iz babilonske kulture izvira razdelitev leta v 12 mesecev in dneva v 2-krat po 12 ur. Zato je tudi 12 število dopolnjenosti. 3 in $\frac{1}{2}$ je kot polovica od sedem število nesreče. Število 6 je polovica od 12; oziroma 7 minus 1 ter kot tako znamenje nedopolnjenosti in zato število zla.

Stari so ljubili simbolična števila in jih uporabljali — nam pa so morda tuja. Toda v smislu apokalipse ta števila niso nobeno igračkanje. Povedo namreč, da je vse urejeno po svetem, božjem načrtu. Tudi razlaga videnja tisočletnega kraljestva je zelo težavna, ker sta v njej združeni prispodoba in resničnost. 1000 let pomeni najbrž le simbolično čas polnosti in dopolnitve, ne pa časovno dobo tisočih let. Kraljestvo pomeni potemtakem Kristusovo gospostvo, ki je v vsakem času isto, je in tudi bo do konca časov. Tisočletno kraljestvo je potem vedno možnost v božjih rokah, ne pa zemeljsko-prostorna resničnost.

VSEBINA

Na Gospodov dan, ki ga mi imenujemo nedeljo, v času, ko vseposod krščanska občestva obhajajo pri sv. maši spomin smrti in vstajenja, je Janez, ki je bil pregan zaradi Kristusovega pričevanja, gledal nebeškega Gospoda v podobi Sina človekovega, da bi slišal njegove besede. Na Gospodov dan se bo odslej bralo v sveti skupnosti Janezovega občestva, kar je Kristus ukazal napisati. Po branju pa sledi evharistija; to je božje češčenje.

Ključ za pravo razčlenitev vsega leži v verz 1, 19: Janez dobi naročilo, naj napiše:

- a) kar je videl,
- b) kar je,
- c) kar se bo za tem zgodilo.

a) Kar je videl

V viziji (Raz 1, 9—20) vidi poročevalec mogočno podobo nebeškega božjega Sina, to se pravi poveljčane Kristusa, ki je pripravljen za sodbo. S sedmimi zvezdami v desni roki, v sredi med sedmimi zlatimi svetilniki. Sedem svetilnikov pomeni sedem Cerkvá v Mali Aziji, ki zastopajo vso Cerkev.

Poročevalec opisuje veličastvo Kristusovo: beseda sodbe pride iz njegovih ust kot meč, ki je znamenje vladarja in sodnika. Obleka mu sega do stopala, kot je to navada pri kraljih, in visok opasnik okoli prsi, kot ga sme nositi samo veliki duhovnik.

„Jaz sem mrtev, in vendar živim v večnosti. Imam ključ smrti in podzemlja...“ Vse to je resnična Kristusova oseba. Razodevajo ga kot mozaik slikovite poteze. Te obdajajo kot obleka nepopisljivo in po sebi nevidno Gospodovo podobo, ki je v nedostopni luči Boga.

Kaj pridobimo s tem? Ob branju knjige prerokov pred cerkvenim občestvom — „Blagor njim, ki to berejo in poslušajo preroške besede“ — potem verniki gledajo Gospoda, kakor se on sam da spoznati skozi ogrinjalo slike. Tako on sam stopi prednje kot oseba. To je neprecenljiva pomoč službi božji. Gospoda, ki zbira svoje občestvo pred svojim obličjem, lahko slišijo osebno, ne da bi jih pri tem zavedel v zmoto, kot da more postati predmet zemeljskega spoznanja in kot da bi mogli njega že sedaj „gledati, kakršen je“ (1 Jan 3, 2). Tako ostane spoštovanje odmaknjenosti; dobimo pa besede, ki jih govori Nebeški svojim na zemlji.

b) Kar je

Vedežu (preroku) narekovana pisma (Raz 2 in 3) izrazijo, da je Cerkev kljub raznolikosti zgodovinskih oblik v svojem izvoru enotna. Te sedmere občine (= Cerkev) so od zunaj kot tudi od znotraj ogrožene in v različni meri izpolnjujejo svojo nalogo. Tu je sedem poslanic občinam v Efezu, Smirni, Pergamu, Tiতির, Sardu, Filadelfiji in Laodiceji.

Ob čem moremo spoznati, da veruje občina v zmagovalca, v „Janje“, ali pa v zemeljske oblasti? Ob njihovi zvestobi, ob njihovi stanoovitosti v preganjanju (tako piše Smirni: 2, 8—11; in Filadelfiji: 3, 7—13). Kjer se pa občina dá dremavo goniti in ni ne mrzla ne topla (Laodiceji 3, 14f) in, namesto da bi zaupala samo svojemu Gospodu, zapade raznim naukom in pregreham, tam je izrečena najostrejša obtožba in sodba proti njej.

Kot primer izberimo iz teh 7 poslanic pisanje Laodiceji: besede graje in opomina so v tem primeru bolj kot v vseh drugih posla-

nicah šele potem prav razumljive, če se sprijaznimo z razmerami tega mesta. Laodiceja, ustanovljena sredi 3. stoletja v dolini Lykos, v bližini mesta Hierapolis, je pod rimsko oblastjo hitro doraslo do bogatega trgovskega mesta. Ponos, napuh njenih prebivalcev je bil splošno znan. Tacit poroča v Analih (14, 19), da je leta 60 po Kr. porušil mesto potres, a meščani so odklonili državno pomoč in so mesto iz lastne moči zopet postavili; niso potrebovali pomoči. Mesto je imelo v posesti močnejše trgovine in banke. Pridelovali so dragoceno platno in ga barvali z dragim barvilom feničanskih škrlatnikov (Purpurschnecke). Vrh tega je imela Laodiceja znamenite zdravnike — za časa Avgusta je izdajala novce, na katerih so bila vtisnjena imena takih. Iz opazk pisateljev nam je znano, da so v Laodiceji izdelovali neki mineralni prašek za zdravljenje oči (očesni bolezni) in z njim na veliko trgovali. V tem mestu torej je živel krščanska občina in, ker so bili kristjani pravi meščani svojega mesta, jih moramo razumeti pod posebnim vidikom krajevnih razmer.

„Angelu cerkve (občine) v Laodiceji piši: Poznam tvoja dela; ker nisi vroč ne mrzel, te hočem pljuniti iz svojih ust. Praviš: Premožen sem in bogat (bogastvo sem si prisvojil) in nič ne potrebujem; pa ne veš, da si beden in pomilovanja vreden in ubog in slep in nag. Svetujem ti: kupi od mene v ognju očiščenega zlata, da obogatiš; in belih oblek, da se oblečeš in se ne pokaže sramota tvoje nagote; in mazila, da si pomazeš oči, da boš videl. Preizkušam in kaznujem vsakogar, ki ga ljubim. Potrudite se torej in spreobrnite se.“

„Ne veš, kako si ubog“: ljudje ne vedo, kaj jim manjka, dokler imajo vsega dovolj; ne vedo, kaj je važno. Sedaj jim pa svetuje Nebeski, naj dobijo pri njem, kar potrebujejo. V ognju očiščeno zlato je v svoji čistosti in dragocenosti slika božje modrosti in vere. Po tem naj ljudje hrepenijo, če hočejo biti res bogati. Bela oblačila predstavljajo, tako pravi Raz 19, „pravična dela svetnikov“; s tem je povedano, v čem je nagota revežev. Mazilo za oči pa, ki je za ljudi v Laodiceji tako pomembno, je to, kar slepoto ozdravi in dá videti božjo resnico.

Vse je povedano z ostro ironijo, da bi bil uničen njihov napuh. Skoraj natančno je orisana spreobrnitev: odpravljen mora biti leno samozadovoljstvo, pomiritev skrbi z nezanesljivim bogastvom, zavarovanje z lažno pomiritvijo zahtev, ki jih stavi življenje, in nagi človek bo sposoben spoznati, kje je njegovo zveličanje in njegova blaginja.

Tako končajo besede ljubeznive strogosti s citatom iz Salomonovih izrekov: „Preizkušam in kaznujem vsakogar, ki ga ljubim“ in s pozivom: „Potrudite se torej in spreobrnite se!“

Tem strogim besedam sledi tolažba, kajti pisec domneva, da se prestrašeni takoj obrnejo zopet k svojemu Gospodu; tako sledijo najmilejše in najljubeznivejše besede celotne knjige: „Glej, stojim pri vratih in trkam“ — to zveni kot beseda ljubezenskih pesmi iz „Visoke pesmi“ —;

„kdor sliši moj glas in odpre durí, pri tem bom vstopil in obedoval z njim in on z menoj.“ Tu ne pride sodnik z mečem besede, temveč prijatelj, ki skromno čaka pred vratmi in prosi, da bi ga posestnik spustil v hišo. Posestnik pa usliši njegov glas in odpre vrata. Naenkrat je vse gospostvo Nebeškega in vse suženjstvo zemljana izginilo. Začne se obed, ki simbolizira zadnjo izpolnitev, veliko svatbo novega stvarjenja.

Tu stopi v ospredje stara misel o navzočnosti Gospoda pri njegovih pri gostiji, ki osvobodi vse s svojo srčnostjo in jim odvzame strah pred sodbo. „Kdor zmaga, temu bom dal, da bo sedel z menoj na mojem prestolu.“

c) Kar se bo za tem zgodilo

Glavni del (pogl. 4—22) razpravlja o tem, „kar se bo za tem zgodilo“.

Težišča opisovanj se zelo menjavajo. Najprej je napoved sodbe (4—11); nato sledi boj proti Kristusovim nasprotnikom in cerkvenim protivnikom. Ta boj se konča s padcem Babilona (12—18). Nazadnje opisuje Jagnjetovo zmago (19, 1—22, 5).

Rekli smo že, da se Razodetje nanaša na krščanska občestva (Cerkve) določenega časa. Je to doba, v kateri je vladalo nasilje in je rimsko kraljestvo nasprotovalo s svojimi božanskimi cesarji kristjanom (za časa cesarja Domicijana, umrl leta 96). Kdo bo zmagal? Kristus ali cesar? Na prvi pogled ima premoč rimska država. Kajti „dano ji je bilo, da začne boj s svetimi in da jih premaga; in dana ji je oblast nad vsakim rodом in ljudstvom in jezikom in narodom. In molili jo bodo vsi prebivalci na zemlji...“ (Raz 13, 7—8). To je rimsko cesarstvo v svoji slavi. Toda Razodetje pravi, da je to zver, pošast, ki se je vzdignila iz morja in ki ji je dal moč zmaj, s a t a n o v a o b l a s t (13, 1—4).

Proti temu zgoščenemu nasilju in moči, ko se ljudje sami povzdigujejo v boga-malika, nastopi „Jagnje“, ki je bilo zaklano (5, 6; 13, 8), ki je bilo križano pred vratmi velikega mesta (11, 8) in ki je odkupilo svoje z lastno krvjo. J a g n j e, ki mu pojejo hvalospev, odpre zapečateno knjigo, v kateri so zapisani dogodki, ki se morajo v kratkem pripetiti (6, 11 sl). Torej: v resnici ne vlada svetna oblast, marveč Kristus, ki je trenutno še prikrit, a je vendar že vladar.

S tem smo pri tematiki Razodetja, ki že poprej riše zgodovino bodočih tisočletij. „Da, kmalu pridem“, ta beseda potrjuje že večkrat izpovedano vzdušje. Vse sedanje stiske in težave samo utirajo pot Kristusovemu zmagoslavju.

On, ki ima že zdavnaj skrivno v svojih rokah usodo vseh narodov, on se bo prikazal. Seveda, pot bo še trnjeva in težavna. Gotovo, na začetku vsake poti je božje veličanstvo in svetovni režim (4), je pa tudi zaklano Jagnje v svoji nebeški slavi (5). Zemske poti so trde, tudi poti

krščanskega občestva, kateremu piše Janez v stiski. Velika opustošenja [znana je grozovita slika o „apokaliptičnih jezdecih“ (6)] in strašne bolečine bodo prišle nadte, ki ne molijo zveri (Rima). Kot pripoveduje 13. poglavje Razodetja, zahteva zver, ki vstaja iz morja, božje češčenje. Vlačuga Babilon je pijana od krvi svetnikov in Jezusovih prič (16, 6; 18, 24; 19, 2). Mučenci bodo imeli delež v kraljestvu, ker niso molili zveri in njene podobe, to pomeni, da so se branili častiti cesarja (20, 4).

Čeprav so te slike časovno pogojene, pa vendar imajo nadčasovno, splošno veljavo. Kdo izmed nas ne misli na najnovejše izkušnje, če je govora o „zveri iz zemlje“? Njena „znamenja“ morajo nositi vsi, ki hočejo v državi „kupovati in prodajati“; tisti, ki jih niso hoteli nositi zaradi svojega verskega prepričanja, ne morejo uživati normalnih življenjskih razmer. To krepko 13. poglavje nam jasno prikaže, kako aktualno je sveto pismo, čeprav govori samo o rimskem kraljestvu in božjem češčenju cesarja.

Sedemnajsto poglavje oriše slavo „velike vlačuge“, ki sedeč na zverinem hrbtu vlada nad narodi in jih zapeljuje, da preklinjajo Boga, dokler je končno ne premaga Jagnje. Zalostinka, ki jo v 18. pogl. pojejo zavezniki zveri kot odgovor nebeškim hvalospевom, podčrtava važnost vlačuginega padca.

Zgodovina sveta stopa v zadnje obdobje. Nebeški jezdec na belem konju se odpravi v 19. poglavju na odločilni boj proti hudiču in njegovim zaveznikom in jih premaga z mečem, ki prihaja iz njegovih ust; to se pravi, da jih premaga z močjo resnice. Babilon pade. „Zver“ in „njenega lažnivega preroka“ vržejo v ognjeno jezero. Antikrist, ki se je razbohotal na zemlji, mora poginiti. Zdaj vidno nastopi božje kraljestvo. „Aleluja, ker je zakraljeval naš Gospod, Bog, Vsemogočni. Vese limo in radujmo se in dajmo mu čast...“ — tako vriska osvobojeno občestvo. Napočil je poročni dan, kajti zdaj je občestvo (Cerkev) končno združeno z Jagnjetom (19, 6 sl). Kljub temu še to ni končni triumf Boga in Jagnjeta. Samo eno tisočletje bo priklenjen satan, nato pa bo prišlo do groznega in zadnjega spopada. Vendar bo zmagovalec samo Bog, „satan“ pa bo, kot poprej „zver“ in „njen lažnivi prerok“ vržen v ognjeno jezero. S tem je konec nasilja, ki se je prej upiralo Bogu (20, 10). Tako so vrata odprta za nova nebesa in novo zemljo (21), ki ne pozna hudega ne bolečin. Zgodovina, ki je bila prekleta zaradi hudičevega nasilja, se izteka v večno slavo. Novi Jeruzalem v Raz 21, 2—22, 5, je pripravljen kakor nevesta, ozaljšana za svoje Davidovo Jagnje. Novi Jeruzalem stoji v nasprotju mesta „zveri“ in „babilonske vlačuge“.

Iz nebes — od Boga — prihaja novi Jeruzalem kot božji šotor na novo zemljo, kjer Ga gledajo in častijo. Je to mesto odrešenega sveta, ki je prežet od žive vode, ki izvira od prestola božjega in Jagnjetovega. V njej pa stoji drevo življenja kot zdravilo vsem narodom (22, 2).

Malo o eksegezi

(Nadaljevanje)

Za redakcijsko zgodovino sta Janez in Matej najtežja, ker si zaključki iz opazovanj pogosto nasprotujejo. Marsikaj govori za to, da je Matej napisal svoj evangelij za judovske kristjane ter bi moral znane jezika in običaje vsaj predpostavljati, kar pa ni jasno.

Kar drugi le redko store, Matej pogosto citira staro zavezo in govori o Kristusu kot napovedanem Odrešeniku. Dosti pa je dokazov, da Matej ni poznal judovskih običajev, krajev in jezika. Tudi rabinske predpise razlaga napačno in ne ve, da je pokrajina onstran Jordana že Pereja in ne Judeja.

Kot primer navedimo priliko o kraljevi gostiji, kjer Luka (14, 17—21) govori o človeku, ki je napravil gostijo. Ko gostje niso prišli, pošlje služabnike na križpota klicat gostov. Matej obrne zgodbo politično. Nebeško kraljestvo je podobno kralju, ki napravi gostijo. Gostje pa zgrabijo njegove služabnike in jih pomore. Mt 22, 1—9. Vidi se, da prilika govori o Judih, ki so celo božjega Sina umorili. Ker niso bili vredni, je kralj ukazal razrušiti mesto, kar naj pove o razdejanju Jeruzalema. Prilika pri Mateju sledi priliki o hudobnih vinogradnikih, ki so celo kraljevega sina umorili. Zdi se pa, da ni zadosti dokazov za določitev kraja, kjer naj bi nastale te prilike.

Dodajmo še „sinoptično vprašanje“, na katerega prav tako še ni bilo mogoče v polni meri zadostno odgovoriti. Že dejstvo, da obstaja tako vprašanje, ki želi odgovora, mora povedati, da je mogoče ločiti med zgodovinskim Jezusom in vsebino krščanskega nauka. Ako vzamemo prve tri evangelije kot poročila, nam podajo enotno sliko, ki pa je različna od Janezove in vendar so tudi med njimi razlike.

Zgodovina in kerygma

Neki odgovor da ločitev med zgodovino in kerygmo, ki je izraz iz nove zaveze in pomeni pridigo, oznanjevanje. Danes pomeni, da evangeliji niso le zgodovinska sporočila, ampak tudi pridige, ki oznanjajo vero. Kot primer nam lahko služi poročilo o begu v Egipt, ki nima zgodovinskega jedra, služi pa verouku. Namen je bil približati ljudem evangelij. Tako danes sprejme kritika, da je bil Jezus zares križan, a dvomi, da bi kdaj bil v Egiptu.

Evangeliji tako nudijo dvojno vsebino: prva predstavlja zgodovinskega Jezusa, druga kerigmatičnega Kristusa, kar predstavlja vero krščanske praobčine. Kakor smo ločili pri zgodovinskih slikah med pravimi in nepravimi, tako moramo ločiti tudi med besedami, ki jih je

Jezus res govoril, in onimi, ki so bile le položene v njegova usta. Tako je naloga sodobne eksegeze najti, katere besede so prave, ter jih tako ločiti od nepravih. V preteklem stoletju so eksegezi smatrali, da taka ločitev zadostuje, da morejo najti prava dela in besede Jezusove. In se zdi, da je mnogo več tega, kar naj obsega oznanjevanje evangelija. Končno se je izkazalo, da tudi ta ločitev ni dokončna.

Kar se danes tiče besed Kristusovih, so med teologi mnenja deljena: nekateri trdijo, da je potrebno le najti „prave“ Jezusove besede, ki naj dajo smisel krščanstvu, drugi se pa odpovedo zgodovinskemu Jezusu ter se omeje le na „vero“. In v tem je kriza v krščanstvu sedanjega časa, da je kaj le zaradi vere.

Oni, ki se odpovedo zgodovinskemu Jezusu ter se posvete le apostolski pridigi, se sklicujejo na pomanjkanje virov. Jezusa poznamo le iz evangelijev, ničesar ni sam napisal. Evangeliji niso Jezusova biografija, pač pa priče verovanja. Sicer prinašajo mnogo dobrega, a le sekundarnega in tudi legendarnega pomena. Sem naj bi spadali čudeži. Vsi evangelisti pokažejo Jezusa iz vere, kakršno so imeli evangelisti: Marko skritega Sina človekovega, Matej izraelskega kralja, Luka Gospoda nastajajoče Cerkve in Janez razodevajočega se Sina človekovega. Vendar ni zadosti, da bi bilo prikazano Jezusovo življenje v polni meri. Vse pomeni le nekaj brezuspešnih poizkusov. Zato je potrebno, da se osvobodimo tako imenovanega subjektivizma zgodovinskega raziskovanja. Jezusa naj sprejmemo kot legendarno osebnost. In vendar brez solidne osnove ne moremo priti niti do kerygme.

Ker pa le moremo marsikaj vedeti o Jezusu in njegovem oznanjevanju, so pač minili časi, ko so dvomili, da bi Jezus sploh živel. Marsikaj nam je bolj jasno, ako po zgodovinsko-kritični metodi analiziramo vire, v kolikor so nam na razpolago. Za vero kot tako pa malo pomenijo.

Oni, ki se ozirajo le na kerygmo, trdijo, da ni mogoče napisati življenja Jezusovega zaradi pomanjkanja virov. Kar moremo priznati je, da je Jezus judovski prerok in je kot tak tudi oznanjal svoj nauk, ki pa je brez pomena za vero. Potrebno je razlagati poslanstvo apostola Pavla o opravičenju grešnikov. Tako naj bi vera ustvarjala razodetje.

Vendar je le malo teologov, ki bi šli do take skrajnosti. Vračajo se pač k zgodovinskemu Kristusu, ker je potrebna avtoriteta Jezusove besede za vero. Ker imajo prave besede Jezusove večjo avtoriteto kot neprave, ostane osnova vere zgodovinsko znanstvena teorija o razlagi svetega pisma.

Na tej osnovi morajo danes graditi tudi dogmatiki. Eksegeza je osnova dogmatike, zato je tudi le-ta na prav tako labilnih tleh kot eksegeza.

Podrobnosti

Pri Janezu ne moremo govoriti o pravih in nepravih Jezusovih besedah. Zato nekateri eksegeti Janeza popolnoma izključijo, kot da ga ne

bi bilo. Drugi se vprašujejo, ali se je Janez sploh zanimal za zgodovinskega Jezusa. Govore o Jezusovem romanu. V vsakem slučaju se pa prepletata zgodovina in kerygma tako, da ju ni več mogoče ločiti. Ker ju ne moremo ločiti, naj bi Janez bil v polni meri nezgodovinski, saj je hotel le utrditi svojo teologijo. Tako naj bi evangelist v polni svobodi gradil svoj evangelij na nekaj predanih besedi. Moramo se pa takoj vprašati, zakaj ni Janez prištet med apokrifne? Zakaj naj bi njegova vsebina bila le grško-helenistična ali gnostično-simbolna ali mitološka miselnost, ki nikakor ni judovska? Da bi pa Janezov evangelij kasneje nastal in izven Palestine, nasprotujejo novejši najdbe v najstarejših papirusih iz l. 100, ki navajajo tudi dvoje mest iz Janezovega evangelija. Tako zgodnje ni nobene najdbe drugih evangelijev. Ako je bil evangelij že okoli l. 100 razširjen v Egiptu, je moral biti prej napisan. Raziskave jezika in stila (načina) povedo, da je Janez poznal aramejščino in naj bi bil vsaj po rojstvu Jud. Dobro pozna kraje v Palestini, tudi običaji mu niso tuji. Sorodna mesta iz Kumranskega teksta povedo, da je poznal tudi nazorno stran te verske občine ob Mrtvem morju.

Seveda najdemo pri Janezu tudi vrsto gnostičnih izrazov, ki so bili razširjeni tudi drugod v Sredozemlju. In vendar ni Janezova teologija gnostična. Nihče drug ne polaga tolike vrednosti na to, da je „Beseda meso postala“. Janez tudi ni črpal iz grške fantazije, da bi ga mogli izpustiti pri vprašanju o zgodovinskem Jezusu. Razlik ni mogoče pojasniti s tem, da bi nekateri pisali resnico, drugi le fantazijo. Ako poiščemo osrednji krščanski nauk, kot ga podaja apostol Pavel, ni razlike med evangelisti. (Prim. Gal 4, 4—6).

O učlovečenju, življenju in smrti govore vsi 4 evangelisti skoraj na isti način. Razlike nastopijo šele takrat, ko opustimo smisel izraza in se spustimo v posameznosti, kot so datumi, kraji, način predstavljanja, posamezne besede in izrazi. Ako posamezne teorije hočejo razlagati na svoj način, nujno pride do razlik. Zato leži vprašanje veliko bolj na vrednosti posamezne teorije ali, kot sedaj najdemo ime, na „modelih“, ki jih prinašajo prirodne znanosti.

Modeli

Prav je, da se malo pomudimo pri „modelih“. Naš najbližji pojem bi bil „teorija“, ki pa ne izraža tega, kar izražajo modeli. Tudi v Trstu na tečaju smo slišali o njih, da so širok pojem in večkrat tudi nejasen. Modeli nam skušajo na znanstveni način pojasniti resnice. Rabijo jih skoraj vse znanosti. Z njimi moremo pojasniti razlike, ki nastajajo iz zornega kota ali iz različnega gledanja, saj tudi sv. pismo obravnava lingvisti, geografi, topografi, statistiki in vrsta drugih znanstvenikov. Vsi prinašajo različno gledanje na evangelije.

Kot primer razlage lahko navedemo razlago učlovečenja: „Kakor

je Beseda (Verbum Dei) postala meso v času in prostoru, tako so se tudi božje besede (verba Dei) poslužile časovnih in prostornih pogojenosti človekovega izražanja.“

Avtor Eddington prinaša primer takega modela. Znanstvenik, ki se zanima za življenje v morju, bi napravil mrežo, s katero bi zajel živa bitja v vodi, da jih bo mogel znanstveno raziskovati. Seveda mora biti mreža primerno prirejena. Kar bi zajel, bi takole opredelil: 1. Nobeno živo bitje v morju ni manj kot 5 cm dolgo. 2. Vsa živa bitja imajo škrge.

Ob njegovem ribjem lovu je oboje v redu. Tudi če bo ponovno vrgel mrežo, bo isti ribji lov. Njegov ribolov je znanstveni sistem, mreža način mišljenja oziroma model, delo pa je znanstveno opazovanje iz poizkusa.

Vemo pa, da je vrsta živih bitij v morju, ki so manjša kot 5 cm in tudi bitja brez škrg. Mreža se zanje ne zanima. Opazovanje se omeji le na del znanstvenega raziskovanja.

Poznamo tako imenovane „abstraktne modele“, ki se pojavljajo vsakih deset let, včasih še v krajši dobi, kot jih pač ustvarjajo znanstveni aspekti. Največkrat jih pripravlja zgodovinska znanost. Izhajajo iz osnove, da je mogoče kot pri organizmu analizirati, tudi pri Jezusovem delu ali življenju najti objektivno gledanje. Kot moremo pri izkopavanju zgodovinskih mest določiti višje in nižje plasti, tako moremo tudi pri razodetju ločiti „ravni“, n. pr. zgodovinsko plast, kjer je Jezus sam z lastnimi besedami in dejanji; dalje Pra-cerkev, v kateri evangelisti podajajo najstarejšo kerygmo, in evangeliste, ki podajajo svoje teološke nazore v obliki, kakršne so pač bili zmožni. Meje ni lahko spoznati, a vendar ima teorija svojo vrednost, ker loči razodetje samo od teološke razlage v prvotni Cerkvi in od posebne teologije posameznih evangelistov.

Taka znanstvena teorija ni samo v zgodovinskih vejah pri teologiji, temveč posega tudi v druge teološke znanosti. Tu lahko primerjamo holandski katekizem.

Teorija posega tudi v druge znanosti. Pri prirodnih je najvažnejše izkustvo. Da je izkustvo mogoče, moramo nujno ustvariti neki model. Važne so lastnosti, ki jih moramo predpostavljati, saj jih s poizkusom ne moremo dokazati. Take lastnosti so vzročnost, nujnost, splošnost itd. Važna je tudi abstrakcija, ki jo najdemo na splošno pri vseh zgodovinskih znanostih, čeprav pri različnih znanostih na različne načine. Če abstrahiramo predač, izgubimo objekte; če premalo, moramo spet reševati vprašanja, ki naj bi jih pustili ob strani. Danes je na splošno sprejet abstrakcijski proces, da teologija in prirodna znanost govorita na različnih ravneh in pogledih.

Težave nastajajo tam, kjer se metode zamenjavajo ali se ravni mešajo. Ako fizik išče Boga po svoji metodi, bo nujno razočaran, ker ga ne more najti. Ne more ga najti, ker ga skuša fizično doseči. V njegov „model“ Bog ne gre, saj ni problem ne fizike ne biologije.

Nekaj težav sodobne eksegeze je v tem, da se napačno aplicirajo modeli zgodovinske naravne znanosti. Šele abstrakcija jasno pove, da evangelisti niso hoteli oznanjati zgodovinsko podanega Jezusa, ampak le oznanjati križanega in od mrtvih vstalega. Metoda, ki bi štela besede ali analizirala stil, se v polni meri abstrahira od tega, kar naj bi bilo povedanega vsebinsko. Tako imenovani kriteriji resničnosti pogosto izzvene v tautologiji, v tako imenovanih krogovnih sklepih in ob svojevoljnih sprejemih.

Ako nastopijo pri razlagi težave, jih pojasnijo tako, da jih je kasneje družba vstavila kot svoje običaje ali navade. S tem pa tudi svobodo v Jezusove govore. Ločiti pa moramo, ali je bil nauk po običaju popravljen ali pa se le običaj vrača na Jezusov nauk. Vendar pa že vprašanje kaže, da Jezusov nauk ni bil mrtva črka, ampak življenjsko vodilo prvih kristjanov.

Tudi oblikovna zgodovina je podobna: sklepamo lahko iz oblike, kdo in kdaj je kaj spisal in uredil.

Prav tako bi lahko kot nov krog postavili odnos med konceptom in podrobnostmi. Po posameznostih se spozna tendenca posameznih evangelistov. Tako Marko pokaže dejanja, Matej govore Jezusove. Da moremo razumeti staro zavezo, vemo šele sedaj, ko se je izpolnila na Jezusu. Tako moremo pojasniti marsikatera temna mesta tudi v novi zavezi. Seveda je spet vprašanje, ali je Jezus sam storil dejanja, ki jih predvideva stara zaveza, ali pa jih je šele cerkvena občina njemu pripisala. Ni mogoče vedeti, ali evangelisti poročajo o tem, da bi dokazali, da je Jezus Mesija, ali moremo njega spoznati kot takega, ker izpolni sveto pismo.

Isto vprašanje nastane pri tako imenovanih kristoloških izjavah kot n. pr.: „Jaz sem Pot, Resnica in Življenje“ ali: „Oče in jaz sva eno.“ Spet je vprašanje, ali so bile te izjave kasneje vstavljene kot potrdilo kristološkega nauka, ali so zares Kristusove izjave, ki dajejo podlago kasnejši kristologiji.

Rekli smo že, da pri evangelistu Janezu ne moremo ločiti med Kristusovimi izjavami in izjavami pisatelja, ki je tako govoril, ko je označeval Jezusa kot Mesijo. Ni mogoče določiti, koliko je dala tradicija o Jezusu ali koliko je dana od njega samega.

V ta krog spada tudi vprašanje o prioriteti posameznih spisov: Ali je bil Marko pred Janezom? Ako je Marko desetletja prej napisal, je moral biti bolje informiran. In Janez bi moral Marka poznati ter bi s svojim evangelijem Markovega popravljal. Sem bi lahko dali vprašanje o zadevah, ki jih evangelist izpušča ali dodaja. Ali je Matej Marka izpopolnil ali je Marko izpustil govore zaradi Mateja? Tako se množijo vprašanja, ki vplivajo na eksegezo in jih srečamo v mnogih podrobnostih.

Le nekaj primerov: Kristus je vstal ob prvem dnevu tedna: ali je bilo zgodovinsko tako ali je vnesla le krščanska občina, ki se je zbirala h kultu prvega dne v tednu? Podobno poklic prvih učencev: Matejevo poročilo v 4, 19 dobi pri Luku 5, 10 obliko čudežnega ribjega lova. Ali naj je že Matej čudež demitiziral, ali naj bi Luka iznašel čudež, da bi pojasnil besedo, kako naj bodo apostoli ribiči ljudi?

Zgodovina oblike prepostavlja, da glavni del razodetja o Jezusu ni zgodovinski, ampak naj bi bil le odraz skupnostne teologije. Zato nekateri vzamejo kot pravilno le ono, kar se da dokazati kot resnična Jezusova beseda, ter tako potisnejo ob stran kerygmo prve cerkvene občine. Drugi pa poudarijo nauk, da je takšna osnova brez pomena ter se obrnejo v popolno „skrivnost“.

Vendar ne sme biti raziskovanje v prazno in brez smisla. Saj je neka nadzgodovinska resničnost, ki se javlja tudi v zgodovini. Tako ostane še vedno alternativa: ali zgodovinski Jezus ali skrivnost? Tako se tudi sedanji teologi ločijo.

Zareza gre skozi vse veroizpovedi in prepir bo ostal, dokler bodo ostale osnove: ali zgodovinski Jezus ali kerigmatični Kristus? Nima pa nikakega smisla se postavljati na to ali ono stran. Ne moremo postaviti vprašanja zgodovinskega Jezusa, ki je postavljen v sedanji čas, pri tem pa pozabimo na Cerkev in njen nauk.

Čeprav ne moremo danes ugotoviti, kaj naj bi dejansko bilo, ali moremo opustiti zgodovino? Isto velja za filozofske in teološke poizkuse v sedanjosti.

Mi bi radi vse razumeli. Tudi teologija hoče tako kot znanstveni sistem kakor tudi prirodne znanosti.

Zakaj naj bi bil izraz prve krščanske občine manj verjeten kot Kristusov? O sveti Trojici naj bi že govorila aleksandrijska-neoplatonska šola, odkoder naj bi krščanstvo sprejelo svoj nauk. Vprašanje je le, ali je to res ali ni, namreč resnica o Sv. Trojici, česar nihče ne preizkuje in vendar je osnovna resnica našega krščanstva.

Ako bi radi razumeli kakšen nauk, kdo ga bo bolj razumel, ali oni, ki ga neposredno sliši, a ne pozna pomena ali oni, ki ga že v časovni razdalji poroča in razume. Tako postane absurdum zahteva, da naj bi bili bližje Jezusovemu oznanjevanju. Ali naj bi res mogel smisel Jezusovega nauka boljše povedati oni, ki je Jezusa videl in slišal kot kasnejši učenjak, ki ga razume, čeprav Jezusa ni videl? Prostorna in časovna bližina sama po sebi ne garantira boljšega razodetja. Prav tako tudi kasnejša redakcija ni zaradi tega manj verjetna, kar se tiče vsebine nauka. Čeprav bi natančno vedeli, kaj je Jezus govoril, vendar ne bi samo po sebi vedeli za smisel.

Zato je vprašanje „objektivnih“ teologov paradoks: hočejo namreč vnesti v sveto pismo razliko, ki takrat ni obstajala. S tem se vedno bolj

oddaljujejo od teksta. Prim.: Jan 8, 12. Kristus ni poznal razlike med moderno električno lučjo in „svetlobo“. Če bi sedaj hoteli vnesti v tekst nove zaveze, bi bili krivi napačnega razumevanja.

Podobno je vprašanje čudežev: ali jih je Kristus vršil ali so bila dejanja iz naravnih zakonov? Ako razumemo pod čudeži le naravne spremembe, ki jih ne znamo razložiti, Kristus ni izvršil nobenih čudežev, saj razlagamo le po naravnih „modelih“. Če je kasneje nastala razlika, je ne moremo obračati na poročila o prejšnjih dogodkih.

Če sedaj uporabljajo teologi naravne znanstvene modele za razlikovanje med vero in naravo, tega Kristus ni poznal. Tudi evangelist Janez je hotel nekam tujo vsebino svoje teologije približati svojim poslušalcem.

Vzemimo še primer, ki ga najdemo pogosto pri avtorjih, t. j. Jan 4, 6—24: Samarijanka pri Jakobovem vodnjaku, kjer je govora o živi vodi, ki ima mnogoteri pomen. Pomeni tekočo vodo v nasprotju s stoječo, kot je potok ali živ studenec. Janezu oz. Jezusu je voda slika novega oznanila, ki naj prinese odrešenje. Tega pa ne moremo doseči z zunanjimi sredstvi, temveč le z notranjo odločitvijo. Samarijanka razume vse le po zunanje, odtod njeno vprašanje po posodi, s katero naj bi zajel. Zato ji Jezus skuša razložiti razliko, ki ni v zunanjih odnosih, ampak v njeni notranji odločitvi, kjer dobi tudi zunanje dejanje svoj smisel.

Tako ji Jezus odgovori, da ne bo več žeje, kar se bo uresničilo v večnosti. Ako se je prizor res tako izvršil, ni čuda, da Jezus pogosto naleti na nevero. Moremo pa razumeti tako, da je vera neka samostojna odločitev, ki nima zunanjih vzrokov. Odločitev nam podaja celota, ne pa posamezna beseda. Samarijanka Jezusa ni razumela, odtod njeno vprašanje o živi vodi. Vera ali ljubezen ni nadomestek za studenec. Žena je končno verovala njegovi besedi, dasi je ni razumela. Zato se Jezus zateče k prerokbi, ko ji pove, da je imela pet mož in sedanji ni njen mož. Šele sedaj ga prizna za preroka. Evangelist hoče potrditi odnos, zato porabi razliko. Žena spet vpraša o razlikah v kraju božjega češčenja. Kristusov odgovor je, da kraj ni važen, ker je treba častiti Boga v duhu in resnici.

Vse zunanje okoliščine, kot so: čas, kraj, prostor itd., se ne tičejo Jezusovega nauka, ki hoče le osnovno odločitev. Evangelist Janez podaja vrsto teh kontrastov kot v: 4, 31—34; 6, 41—42; 7, 27. Pri Jezusu je bila vrsta posebnosti, a vendar ne takih kot lepota, višina ali inteligenca, pač pa njegov govor. Vsi so se „čudili“ njegovemu nauku. Nauk je hotel posredovati vprašanja o ljubezni in grehu, o veri in smrti, kar niso zunanja vprašanja, ampak terjajo notranjo odločitev. Sprememba, ki jo Jezus zahteva, je radikalna. Kar je bilo v veliki meri novo in ne navadno, je Jezus izrazil v prilikah.

Ne moremo zanikati razlik, ki so kasneje nastale, prav tako tudi ne urediti razlik, ki jih ustvarjajo naravne znanosti, ki jih Jezus ni poznal.

Isto vprašanje je ostalo tudi za poročevalca po Jezusovi smrti. Vedel je več kot n. pr. poslušalec Jezusov v Kafarnaumu. Tako je tudi zunanje prišlo v evangelij, ki ga je bilo treba predstaviti tako, da je za sodobnega poslušalca imelo smisel. In znanje o preteklem dejanju je lahko precej drugačno kot o dejanju v trenutku, ko se vrši.

Kot kristjani razumemo Jezusa, kot so ga razumeli nasledniki in ne moremo ločiti njihovega nauka od Jezusovega. Prilicitev pa je vedno novo vprašanje, ki ga Jezus imenuje vero.

Tako imenovani „objektivni“ opis Jezusovega življenja ni mogoč, prav tako tudi ne „objektivno“ poročilo o njegovih besedah. Vendar to ne pomeni, da je oboje le subjektivnega značaja. Razlike med subjektom in objektom na osnovi abstraktne metode naravnih predmetov ne moremo priličiti človeškemu delovanju. Pri evangelijih moremo reči, da je tudi ono, kar evangelisti poročajo „subjektivno“, poročano tudi objektivno. Kdor bi subjektivno presojal iz vere ali iz skrivnosti ali iz določene ideologije sveto pismo, bo napravil isto napako kot oni, ki izključno objektivno meri po določenih abstraktnih modelih.

Še bolj bomo razumeli, ako se pomudimo pri nekaterih podrobnih vprašanjih.

O čudežih

Krivi bi bili ponarejanja zgodovine, ako bi razlike današnjega sveta vnašali v nekdANJI svet, in tudi nasprotno bi bilo napačno: ako bi sliko preteklega sveta vnašali v sedanji. Ko se svet spreminja, nastopajo nove razlike in v tem se mora tudi resnica diferencirati ali „spremeniti“, da ostane ista resnica.

Poročila o čudežih, ki jih je Jezus naredil, dobé na današnjem Zapadu drugačen smisel. Pri Jezusu so znak moči in mesijanske dejavnosti, za nas pa veljajo kot nekaj, kar naj bi bilo proti naravnim zakonom. Kdor misli, da je le čudež dokaz za božanstvo Jezusovo, je na napačni poti. Bog naj bi bil le neka resničnost izven sveta ter bil le negativen nasproti svetu in človeku ter bil tako le neki videz. Vemo pa, da je proti takemu tolmačenju nastopil že kalcedonski koncil l. 451, ki je definiral: „... eden ter isti Jezus Kristus je popolno božanstvo in popolni človek, je pravi Bog in pravi človek.“ Kar je določil koncil, je v popolnem skladu s svetim pismom, z Jezusovo besedo in pričevanjem drugih.

Pojem čudeža kot nekaj, česar ne more razložiti naravna znanost, najdemo šele, odkar poznamo prirodne znanosti. Na mestu je vprašanje: Ali je pametno, da tak „model“ apliciramo na sveto pismo? Tudi če bi imel kak smisel, ga moremo komaj rabiti kot dokaz. Še manj, ako ga obrnemo in rečemo: „Le na čudeže moremo upati, če odpovedo vsa naravna sredstva.“ Hočemo namreč, naj bi Bog popravljal pomanjkljivosti v naravnih zakonih. Mogoče je tudi, da bo jutri jasno, kar je

danes še nejasnega. Kdor bi pa čudeže zanikal, bi zanikal tudi Jezusovo božanstvo.

Odtod tudi toliko poizkusov, da bi Jezusove čudeže naravno razložili, kot n. pr.: Jezusova hoja po morju naj bi bila le privid — vizija apostofov. — Pri razmnožitvi kruha so sodelovali bogati verniki oz. vernice, ki so pravočasno poskrbeli za hrano, ker so vedeli, kje bo Jezus učil. — Mrtvi naj bi bili le navidezno mrtvi.

Pri poročilih o čudežih najdemo tudi neke vrste demitizacijo. Ko se je namreč krščanstvo širilo na helenističnem kulturnem področju, je nastala vrsta apokrifnih evangelijev, ki skušajo dopolniti štiri evangelije. Poiskali naj bi vzporedna mesta v stari zavezi ali pa v helenistični literaturi. Tako povedo o cesarju Vespazijanu, ki naj bi tako kot Kristus ozdravil slepega s slino pomešanim blatom. Vemo, da so bili takrat pogosto ozdravljeni nemi.

Podobno je z analogijami iz stare zaveze, kjer se Kristus primerja Mojzesu. Tako naj bi Matej skušal teološko ali kristološko poudariti s čudeži mesijanstvo Kristusovo (Mt 11, 2). Kot je Mojzes prejel deset zapovedi na gori, tako tudi Kristus da svoj nauk v osmerih blagih na gori. Predtem pa poroča o desetih čudežih, kot je Mojzes priklical nad Egipt deset nesreč (Ex 7—11). Matej začne s čudežem, ko Jezus ozdravi gobavca in pripovedi doseže višek v zapovedi: „Pojdi, pokaži se duhovnikom in pripravi dar.“ (Mt 8, 4; Mr 1, 44). Tako naj bi se mesijanski smisel še bolj poudaril. Kristus s tem tudi izpolni Mojzesovo postavbo in tako stopi na njegovo mesto. Matej tudi citira (8, 17) iz preroka Izaije: „To se je zgodilo, da se je izpolnilo, kar pravi prerok Izaija: Sprejel je naše grehe in naše slabosti.“ „Čudeži so tudi delo božjega hlapca — služabnika.“ V stari zavezi je kot tak veljal Mojzes, v novi Kristus, ki vodi človeka z močno roko iz greha in slabosti, kot ga je Mojzes izpeljal iz egiptске sužnosti. Čudeži so potem zmagovalna znamenja drugega Mojzesa, božjega služabnika, ki na zemlji obnavlja božji red.

In vendar vsa razlaga izhaja iz racionalizma. Čudeži se niso zgodili, temveč jih je pisatelj iznašel, da je potrdil svoj nauk. Je pa literarna zgodovina, zgodovina oblike in redakcije pokazala pri čudežih na marsikaj.

Tekst sam pokaže na nekaj: kjer namreč mi predstavljamo s čudežem, tega v grščini ni. Takrat čudeža v našem pojmovanju ni bilo, kot ni bilo prirode v našem sedanjem pojmovanju. Ako pa iščemo, bomo našli sedem grških izrazov, kar mi predstavljamo s čudežem:

- dynamis — moč 47-krat
- semeion — znamenje 44-krat
- ergon — dejavnost, delo 37-krat
- teras — nenavaden dogodek 3-krat
- thaumasia — izreden dogodek 1-krat
- paradoxa — tudi izreden dogodek 1-krat

Dodamo še lahko iz 1. Petrovega pisma „aretai“, ki se pojavi le enkrat in pomeni čudež.

Največkrat je „dynamis“. Pomeni moč in silo. Največkrat v zvezi z deli ali govori, ki jih Jezus dela ali govori. Lk 24, 19 v Emavsu: „Bil je prerok mogočen v besedi in delih pred Bogom in ljudmi.“ Kjer dynamis predstavljamo s čudežem, je navadno le izraz moči in mogočnosti Jezusove: vedno je v zvezi z vero (Mt 5, 34). Najbolj se pokaže v Nazaretu. kjer Jezus ni mogel napraviti čudeža, ker je manjkala vera. Mr 6, 5 in Lk 8, 54. Ljudje naj ne verujejo zaradi izrednih del, ampak vera naj prinaša moč. Jan 4, 48.

„Semeion“ je v raznih pomenih. Pogosto pomeni znamenje z neba ali od zunaj, kar naj bi imelo poseben pomen za človeka. Kjer pa naj bi pomenil čudež, ga Kristus odkloni. Mt 12, 38 in Lk 11, 29. Res se pogosto zahteva znamenje za Jezusovo božanstvo. Ko je Herod Antipa hotel videti znamenje, je Kristus molčal. Lk 23, 9.

„Ergon“ predvsem pomeni božjo dejavnost. Ko je Janez Krstnik slišal o Jezusovih delih (erga), je vprašal: „Ali si ti tisti, ki pride...?“ Mt 11, 3. Ker pomeni kot božje delo le razliko med onimi, ki verujejo in onimi, ki ne verujejo, ne moremo izraza vzeti za čudež v našem smislu.

„Teras“ pomeni nenavaden dogodek, ki pa ima pogosto strašen pomen. Jezus rabi izraz le, da zavrne težnje po čudežih.

Besedi „thaumasia“ in „paradoxa“ sta le enkrat in pomenita nekaj nenavadnega, izrednega. „Paradoxon“ rabi Lk 5, 26, ko Jezus ozdravi mrtvoudnega. Tu pomeni odpuščenje grehov, o čemer ni Luka prej poročal.

Tudi besede kot „neverjetno“, „začudeno“ ali „čudežno“ se v evangelijih le redko rabijo. Pravzaprav moramo reči, da v našem pojmovanju čudežev v novi zavezi ni. Ako nova zaveza odtrga čudež od teološkega dela, ga sama kritizira. Za čudež ni važno, da je nekaj čudovitega, ampak da ima svoj pomen za vero ali odpuščanje grehov. Tudi Kristus sam se protivi temu, da bi ločil naravne in nadnaravne dogodke.

Ako razumemo pod izrazom znamenje Kristusove moči in dela, moramo odgovoriti pritrdilno na vprašanje, ali je Jezus delal čudeže. Da jih naravno ne moremo razložiti, izhaja iz nas samih.

Jezusa loči od tedanjih prerokov prav to, da ni nikdar storil kaj takega, kar bi bilo v očeh sodobnikov čudež. Razočaral je pričakovanje ljudstva prav tako kot pričakovanje božjega kraljestva, ki naj bi bilo izraelsko zemeljsko kraljestvo, osvobojeno rimskega jarma. Hotel je nekaj povsem novega in do tedaj neznanega: odrešiti ljudi in odvzeti smrti njeno želo. Človeku je hotel dati nov odnos do sebe, do Boga in bližnjega, a ni mogel prepričati, da ne bi napačno razumeli njegovih besed niti takrat niti danes.

Težnja po distanciranju od čudežev pri Jezusu je tudi vzrok, zakaj

jih je težko danes razlagati. Rekli smo, da je v pojmovanju naše narave. V zgodovini vemo, da sta znanost in filozofija uničila grško verstvo. Filozofi, kot stoiki, ciniki, epikurejci, so skušali človeku pomagati, dokler je šlo. Potem pa je ena najboljših in najlepših kultur iz zgodovine razpadla; poskus nadomestiti religijo s filozofijo ali znanostjo, se ni posrečil.

Ko se je krščanstvo začelo širiti na helenskem kulturnem področju, najdemo v apokrifih razlage o Jezusu čudodelniku. Knjige skušajo dopolniti štiri evangelije ter pripovedujejo zlasti o Jezusovi čarovniški moči. Pravijo, da so jih takrat celo rajši imeli kot prave evangelije. Niso namreč zahtevali, kar Kristus hoče: spremembo mišljenja. V apokrifih, ki so večinoma nastali v 2. in 3. stoletju, prevladujeta magija in gnoza. Nikjer v evangelijih ne najdemo napačnih sodb o telesnosti in o begu pred svetom, kakor jih nudijo apokrifi. Kristus ni nikdar videl smisla čudežev v posebnih ali senzacionalnih dogodkih in tudi ne v teoretičnem spoznanju Boga in sveta. Vero postavlja v središče svojega dela. Čuditi bi nas moralo, da se moderna razlaga čudežev spet vrača na helenistično pojmovanje. Ako so namreč nadnaravni dogodki, jih moremo razumeti kot magijo ali pa kot simbole, čeprav bi danes imenovali magijo fundamentalko in gnozo zgodovino oblike ali zgodovino redakcije.

Iz tega, ali so čudeži nadnaravna božja dejanja ali le naravni dogodki in poročila o njih le izraz domišljije ali simbolov, izhajajo težke posledice za pojem vere in Boga. Jezus ni nikdar trdil, da dela čudeže. Tudi ob dejanju ni dopuščal, da bi jih kdo imenoval čudeže, trdi pa vedno: „Tvoja vera ti je pomagala.“ Iz tega tudi ne moremo razložiti vere, ako ohranimo le to alternativo.

Ako Bog poseže iz nadnarave, da izvrši nekaj naravnega, bi vera pomenila priznanje neke nadnaravne moči nad naravo in s tem priznanje neke resničnosti onstran naravnega sveta. Tako smo dolgo imenovali vero priznanje in spoznanje božje. Taka vera je čisto teoretska in je brez praktičnega pomena. Tak človek more živeti normalno in prizna ali ne prizna, kar bi bil pravzaprav le neki razgovor. Če pa ni samo teoretska, mora pomeniti neko zavarovanje v življenju. Njegova želja je končno iti v onostranstvo, ker je pač namen človekov zapustiti ta svet. Tako ne sme resno vzeti telesa, življenja, prirode. Bog more namreč vse to spremeniti. Odtod pogosto vprašanja, zakaj Bog ne pričara zadosti kruha za milijone lačnih na svetu, zakaj takoj ne ozdravi vseh bolezní, zakaj dopusti vojne. Vemo pa, da nasproti takemu Bogu je vsa pozitivnost sveta. Dosledno vodi taka vera v popolno vero v usodo, ki je ni mogoče kakorkoli spreminjati. Ljudje postanejo tako le figure, s katerimi se Bog igra. Razdelitev vernih in nevernih bi tako bila le med inteligentnimi in manj „zvitiimi“. In za Jezusa bi se takoj morali vprašati, zakaj naj bi se učlovečil in na križu umrl. Lahko bi

bilo vse bolj preprosto. Onemu, ki ga je ozdravil, naj bi dejal: „Jaz sem te ozdravil!“ Čemu mu reče: „Tvoja vera ti je pomagala!“

Ako so bili čudeži le naravnega začetka, čemu potem vera? Verni bi sprejeli le neki izraz domišljije ali sugestije. Taka vera bi bila le stopnja h gnozi. Jezus bi bil tako le človek. Vse govorjenje o božanstvu naj bi bilo le preroški trik. Jezus bi tako učence vodil k spoznanju, ne k veri. Zgodovina bi zaznamovala le še enega filozofa, ki ne bi mogel pomagati človeku, ako bi bilo odrešenje le v spoznanju. Čudeži kažejo, da je pač meja med naravnim in nadnaravnim, a so brez pomena.

Čudeži nam morejo tudi pojasniti, kaj Jezus misli z izrazom „vera“. Vera ni samo teorija in ne samo praksa, ampak oboje.

Beseda, ki jo evangelist Janez rabi, je „videti“, kar je sinonim za spoznanje. Gnostiki so zaradi tega prišteli Janeza med svoje. Jan 1, 14. Vse, kar je v zvezi z izrazom „videti“, je važno. 1 Jan, 5, 20. Jezus pove še več: „Vi ste me videli in niste verovali.“ Jan 6, 36. Pri ozdravljenju od rojstva slepega pove celo: „Slepi bodo spregledali, oni, ki gledajo, oslepeli.“ Jan 9, 39. Tako bodo oslepeli farizeji, ki o sebi mislijo, da vidijo vse v polni meri, oni pa, ki jih smatrajo za slepe, bodo po veri spregledali. In končno „nevernemu“ Tomažu pove: „Blagor onim, ki ne vidijo, a vendar verujejo.“ Jan 20, 20.

Vera je še nekaj več kot teorija, verni bodo več videli in več spoznali. Ko pomiri Jezus vihar na morju, vpraša učence: „Ali nimate vere?“ Mr 4, 35—41. Pri Mt 8, 26 rabi izraz „maloverni“ in pri Lk 8, 25: „Kje je bila vaša vera?“ Tudi Petru, ko se potaplja, izreče isto vprašanje ali isti očitek.

Za vero zares ni nič nemogoče, kar pomeni, da vera zmore tudi ono, kar se zdi praktično nemogoče za onega, ki veruje. Vera je življenjski poskus dati smisel življenju in smrti. Ne more pa biti slepo verovanje.

Kristus ni bil nikakršna konkurenca svetni oblasti, kar nam pokažejo prav njegove skušnjave. Mt 4, 1—11 popiše, kako ga je skušnjavec odpeljal v puščavo. Govori mu najprej o kruhu, potem o moči, da bi preskusil božjo moč in božjo besedo, in ponuja mu oblast nad svetom. Vemo, da je pogosto tudi ljudstvo tako mislilo, da naj bi bil Jezus čudodelnik ali svetni vladar, da bi ga nasitil in rešil Rimljanov. Ako bi kamenje spremenil v kruh, bi pomenilo, da naj uporabi svojo čarovniško moč ter tako nadomesti človekovo delo. In vendar tako ne bi rešil problemov sveta.

Zato ne bo prinesla čudotvorna moč nad stvarmi rešitve, temveč le globoka vera, ki svet spreminja, kar je glavni nauk nove zaveze. Vera ne more biti le izraz zunanjega dogajanja, ki naj bi olajšalo težko breme. Sprememba more biti le v človeku samem po resnici in ljubezni. Čarovništvo ne dela v resnici in ljubezni, ampak z zunanjimi sredstvi, kar izključi svobodo in vodi človeka nazaj v prirodo brez svobode.

GLOSE

Mit iz Anglije

„O ljudeh sem le malo vedel pred svojim posvečenjem. Tako so prvi meseci v Barkingu (predmestje v Londonu) prinesli veliko presenečenje. Prvo odkritje je bilo, da revni niso vedno blizu Boga. Do tedaj sem o siromakih mislil kot o ‚božjih revežih‘. Saj je po sv. pismu lažje iti kameli skozi šivankino uho kot pa bogatinu v nebeško kraljestvo.

Vsak razgovor sem sprejel kot živo resnico in zaradi siromakov ni bilo težav. Nisem vedel, da je biti bogat ali reven manj vprašanje posesti kot pa delavnosti: siromak more biti zares nesrečnež, bogatin pa more imeti srce polno karitativne ljubezni. Dokler nisem začel obiskovati domov siromakov, nisem vedel, da ni revščina pomanjkanje dobrin, ampak neko stanje v nevednosti. Plače, ki so prihajale v domove ‚revežev‘, so bile večkrat večje kot one ‚uglednih‘ župljanov. V domovih, kjer ni knjig ali ambicije, je življenje že samo v siromaštvu. Prvič v življenju sem spoznal, da so duševni siromaki tudi duhovni reveži.

Še preden sem bil posvečen, sem vedel, da nekateri katoličani brez-miselno opuščajo mašo, in domišljal sem si, da bogastvo naravnost davi katolištvo. Kmalu sem pa videl, da je revščina večje tveganje kot bogastvo. Z drugimi besedami: odkril sem tragični odpad siromakov. Vse je bilo tako blizu odpadu delavstva, kar sem našel na svojih potih na kontinentu. In bilo je brez vsake primesi anti-klerikalizma.

Reveži v Barkingu so radi imeli svojo cerkev in svoje duhovnike. Bil sem v vsakem domu dobrodošel. Župljani so mi bili prijatelji in so radi prihajali po vsakovrstno pomoč. Tudi bi radi naredili vse, kar bi jih prosil, razen — svojih duhovnih dolžnosti.

Ko sem bil mlad duhovnik, sem bil prepričan, da so oni, ki se s ponosom imenujejo katoličane, tudi verni. Danes nisem o tem tako gotov.

Oni, ki niso izpolnjevali svojih verskih dolžnosti, so bili navadno tudi v zaostanku z rento, prav tako z obroki v trgovinah, ki naj bi jih redno plačevali. Bili so patetični, celo prijateljski, a zame vir razočaranja.

Ti naj bi bili ‚ubogi v duhu‘, o katerih sem sanjal. Danes mi je jasno, da veliko onih, ki se imenujejo katoličane, ne verujejo. Izkušnja me je poučila, da morejo celo duhovniki še vršiti službo, čeprav so vero izgubili.

Iz zadnjih let vemo, da so duhovniki maševali še, ko so že čakali na primeren trenutek, da se odpovedo duhovništvu. Ko sem bil mlad, si nisem mogel misliti, da more duhovnik izgubiti svojo vero. Vedel sem, da je teoretično to mogoče, slišal sem pa le o onih, ki so zanemarili čistost. Bili so siromaki, ki so iz strasti zavrgli svoj duhovniški poklic.

Izgubljeni duhovniki, ki jih je bilo le zelo malo število, so me manj presenečali in žalostili kot siromašni katoličani, ki so bili popolnoma mrtvi za božje stvari. Nočem niti prikrivati niti opravičevati svoje nedvednosti o zanemarjeni veri med reveži. Povedati hočem le, da sem, preden sem prišel v Barking, imel vtis, da gresta siromaštvo in vera skupaj. Tam sem spoznal, da so inteligentni ljudje — z ali brez šolanja — največkrat zares katoličani. Tak nauk sem prejel ne samo po učiteljih, ampak tudi po župljanih. Živa vera in radodarnost do sosedov, ki so bili v težavah, sta bili zame stalna pridiga. Tam sem končno našel pomen besede o „ubogih v duhu“.

V severni Angliji smatrajo one z juga, da so preveč sami zase in malo prijateljski. In vendar to prav gotovo ne velja za one, ki živé v Barkingu — v vzhodnem Londonu. Če družina pride v težave, sosedje takoj organizirajo pomoč brez odlašanja. Kot vemo, so siromaki lahko-miselni, toda ljudje v Barkingu so si pomagali z neštetimi klubi. Poleg božičnega kluba so imeli tudi klub za obleko in klub za bolnike. Plačevali so zdravnikom tedensko majhne vsote kot neuradno obliko zavarovanja. Sedanja socialna država je sicer odstranila potrebo takih socialnih klubov, a se mi zdi, da je prijateljski duh ostal.

Reči moram, da sem bil zelo blizu ljudem v Barkingu. Njihova ljubezen in spoštovanje do duhovnika sta bili veliki.

Človeku, ki ne pozna razmer, se more zdeti nevarno, da uživajo grešni ljudje, ki so pač slučajno duhovniki, tako spoštovanje, mogli bi reči: skoraj oboževanje. V resnici pa je efekt prav zdravilen: saj je ravnanje vernikov neprestan opomin duhovniku, kaj pričakujejo od njega. Le človek, ki bi bil brez vsakih čustev, ne bi bil ponosen, ko njegovi verniki z očmi vere gledajo v njem drugega Kristusa. Njihov pojem o duhovništvu napravi duhovnika zelo ponižnega.“

(Tako je napisal kard. Heenan v svoji knjigi „Not the Whole Truth“, ki je njegov življenjepis.)

Osebnost

„Kadar govorimo o osebnosti, imamo pred očmi človeka kot duhovno-telesno bitje, ki je zmožno samosvesti, spoznavanja resnice in ljubezni, ki ima gospodstvo nad seboj in čut odgovornosti za svoja dejanja, katerega dinamika sestavlja harmonično enoto, ki je značilna prav za tega človeka. V mislih imamo človeka z

- a) vsemi dimenzijami njegove bitnosti in z
- b) vsemi načini dejavnosti, ki iz teh dimenzij izvirajo, kakor tudi
- c) harmonično povezanost teh dimenzij in iz njih izvirajočih dejavnosti med seboj, kar je za vsakega človeka edinstveno.

Človekove dimenzije, ki smo jih pravkar omenili, pa so tele: pove-

zanost s svetom, s sočlovekom in z neskončnim, absolutnim, usmerjenost naravnost v svet, k sočloveku in v neskončnost, k absolutnemu, stik, dialog, sožitje s svetom, s sočlovekom in z Bogom, in to ob zavesti samega sebe in gospodstvu nad samim seboj.

Tako je človek kot osebnost bitje, ki ga določa imanenca in transcendenca obenem, bitje, ki je zasidrano v sebi, ki je samostojno, ki je v nekem pogledu samo sebi namen, saj išče svojo podobo, svojo popolnost in svojo srečo, ki pa istočasno presega sebe in samo tako more doseči svojo podobo, popolnost in srečo, je bitje, ki se v zvestobi sebi mora dati oblikovati od norm, ki prihajajo iz transcendence ali iz dejstva njegove bitne naravnosti v transcendenco.

Pri tem ostane človek kot osebnost nekaj posebnega, edinstvenega, in to zaradi svojih edinstvenih sposobnosti, zaradi svojega značaja in zaradi svetovnega nazora, ki ga izpoveduje s svojim življenjem in delom.“

(Dr. V. Grmič: Krščanska osebnost.)

„Aggiornamento“

Beseda pomeni: iti s časom. Rabil jo je papež Janez XXIII. In vendar ni bil papež moderen v smislu, da je treba vse, kar je novega, sprejeti kot dobro in vse staro zavreči kot slabo. Bil pa je moderen tako, da je prislunil znamenjem časa, ne da bi mu potem znamenja kakor koli ukazovala. Moderen je bil tudi v tem, da je videl potrebe sedanjega časa in se je trudil, da bi pomagal ljudem v tem, česar potrebujejo, ne pa tudi k temu, kar naj bi si želeli. Vedel je dobro, da ne more dati kot odgovor na vprašanje še drugo vprašanje, ampak da svet želi vsaj nekaj gotovosti, neka načela in navodila, kako naj ravna.

Le človek, ki nič ne misli, se lahko popolnoma preda trenutku. Podoba sedanjega časa je časnikar, ki hlata za dnevnimi senzacijami, da s tem zadovolji potrošniško družbo, ki prav tako hlata za dnevom. Ker služi le trenutno, pozabi takoj, kar je napisal. Mora pač hiteti za drugo senzacijo. Prav tako oni, komur služi kot časnikar. Kakor muhe enodnevnic so, ki v dnevu izgube svoj pomen. Nekako odslužijo svojemu namenu in se izgube spet v času.

Vidimo tudi pogosto, kako se novice „obračajo“, kako zgublajo na resničnosti in verjetnosti, dokler jih prav tako ne pokrije čas. Le človek, ki je vesten, kar pomeni, da vrši svoje delo po vesti in zavestno v odgovornosti, more služiti v svojem času. Niokus sedanjega časa odločilen, pač pa globina naše odgovornosti pred Bogom.

Naš vsakdanji razgovor je v besedah. Danes je veliko besed izgovorjenih ali zapisanih brez pomena: ničesar ne povedo. Morda so le lepa glasba, ki pa ne najde odmeva v srcu. Prazne so take besede. Le

beseda, ki nekaj pove, ki zagradi v globino spoznanja, more biti pomembna za čas.

Pred mnogimi stoletji je bilo zapisano: „V začetku je bila Beseda ...“ Bila je v polni skladnosti z objektom, kot je Resnica sama. Bila je tudi v polni meri življenjska, tako življenjska, da je zaradi življenja izbrala smrt in iz groba vstala v zmago slavje.

In ako je Beseda resnica sama, potem moremo z njo mirno tudi v moderni čas. In tudi ko želi našega odgovora. Le če tako razumemo moderni čas, ne bomo od njega odvisni. V bistvenih stvareh čas ne more biti svetovalec. Kdor se z modo poroči, bo kmalu vdovec. Ako bi sprejeli kar koli le zaradi modernosti, bomo nujno razočarani. Tudi danes velja, da je krščanstvo za življenje in vendar se marsikdaj mora udariti z vladajočim časom. In sicer vedno, ko je v nasprotju z osnovnimi načeli.

Danes, ne jutri!

„Maria in Excelsis“ je latinsko ime za Sv. Višarje. So nekako odmaknjene od sveta. Zato svet prihaja na goro in išče miru. Duhovniki, ki naj služijo romarjem, spovedujejo dolge ure. Res bi lahko marsikomu rekli, da njegova spoved ni bila potrebna in vendar: prišel je in napravil obračun z Bogom. Morda bi mogli kdaj nadomestiti s spokorno pobožnostjo in vendar ni samo navada, ki vodi ljudi k spovednici. Mislim, da je kar na vseh božjih poteh tako.

Miru hoče najti človek, tudi miru v svoji duši, miru na kraju, ki je namenjen miru, v cerkvi, kjer se ne sliši več zunanji hrup in na kraju, ki je odmaknjen od sveta. Tihi obračun o svojem življenju, pa naj bo le za mesec dni ali pa za dvajset, trideset let. Človek išče sebe, saj nima časa, da bi dan za dnem vodil bilanco o sebi in vendar hoče vsaj od časa do časa pogledati sebi v srce. Čudoviti so razgovori z mladimi in njihovimi problemi...

Vsi pa hočejo, da se duhovnik v polni meri njim posveti. V tem je duhovniška služba. In vsak dan, vsak trenutek dneva. Evangeliji nam trikrat govore o današnjem dnevu. Preberimo:

Mt 6, 34: „Ne bodite v skrbeh za jutri, kajti jutrišnji dan bo imel skrb sam zase, zadosti je dnevu njegova lastna težava.“ Vsak dan nam je breme, ki ga naj sprejmemo in nosimo, ne da bi skrbeli, kako bo jutri.

Mt 6, 11: „Daj nam danes naš vsakdanji kruh.“ Kristus ne pozabi v vsej svoji duhovnosti na hrano in prosi za vse, kar je potrebno za dušo in telo. Za vsak dan sproti! In vendar gre še dalje.

Lk 9, 23: „Če hoče kdo hoditi za menoj, naj se odpove sam sebi in vzame vsak dan svoj križ in hodi za menoj.“ In v tem ni le odpoved. Danes je čas setve. Sejemo; kdo bo žl, ne vemo. Gospodar je Bog sam.

Zato sejemo le dobro seme, plevel bo sam zrastel in morda mu bo kdo še pomagal. Rušiti je silno lahko. Zadnja vojna je v nekaj urah razrušila, kar so stoletja sezidala, in spet je bilo treba več let delati, da so ruševine izginile in so bila mesta spet sezidana.

Zakaj bi izgubili pogum, če je gradnja težka in polna truda ter zahteva svoj čas! Vse, kar nosi na sebi znak trajnega, je bilo zgrajeno v mukah in bolečinah.

373.896 spovedi

Msgr. Jakob Ukmar je umrl v Šklednju 2. nov. 1971 proti enajsti večerni uri. Bil je 93 let star. Na odru je ležal v talarju, ki je še nosil krvave madeže iz avgusta 1947, ko so ga pri Pazinu v Istri skoraj do smrti pobili. Takrat so vdrli v sobo, vse razbili in pometali skozi okno, njega pa pretepli do krvi. Padel je na tla nezavesten, oblit od lastne krvi...

Teden dni pred smrtjo je končal knjigo o poslednjih stvareh, za katere je želel, naj bi jo tiskali kot pred malo leti njegovo Mariologijo. Človek popolnega reda je redno zapisoval število spovedi. In g. D. Jakomin jih je seštel v zapuščini. Naštel je 373.896 spovedi.

Še 14. julija 1970 je dostavil svoji oporoki: „Sprejemem smrt iz ljubezni do Njega, ki je zame umrl na križu. Pa tudi iz ljubezni do svete Cerkve, da bi laže in uspešno premagala sedanje težave.“

Krščanska osebnost

„Kristjan je tisti, ki mu je Kristus vzor, moč in cilj življenja, saj je Kristus postal človek, postal Bog in človek v eni osebi, da bi mi postali božji, božji sinovi, božji otroci.

Ta krščanski element mora človeka prevzeti kot horizont njegovega mišljenja, govorjenja in dela, mora ga prevzeti kot nova narava, mora ga prevzeti kot novo življenje, po obliki in vsebini. Vendar pa ne tako, da bi zabrisalo človekovo individualnost, ampak nasprotno tako, da ta individualnost sije iz tega novega, da prihaja do izraza preko tega novega in celo zaradi tega novega življenja. Kakor je človeška narava vsakega posameznika odraz in odgovor na posebni božji klic — v bivanje, tako je božje življenje, milost, nadnarava, ki je namenjena posameznemu človeku, predvsem poseben in izreden božji klic, vernost, krščanstvo posameznega človeka pa odgovor, osebnostni odgovor na ta poseben božji klic. Temelj in poroštvo človekove krščanske osebnosti je zato osebni Bog, ki po Kristusu in v njem kliče človeka v svojo skupnost.

Kdor se res v globini svoje bitnosti odzove božjemu klicu ali odloči za hojo za Kristusom, se nikakor ne odpove svojim osebnim posebnostim, ampak jih nasprotno mora uveljaviti v „novem življenju“, saj so od Boga, pa naj gre za naravne posebnosti ali za posebnost božjega klica. Zato ni ne resničnega splošnega kristjana in ne splošnega svetnika, čeprav nam razne nabožne knjige večkrat o vsem tem malo drugače govorijo.

Človeška osebnost ima in mora imeti svoje mesto v Cerkvi.“

(Dr. V. Grmič: Krščanska osebnost.)

Misijon

Sedanji kardinal Heenan je postal l. 1947 predstojnik Katoliške misijonske družbe na Angleškem. Družba skrbi za misijone v deželi sami in pri tem že dolgo uporablja najmodernejša sredstva in metode. Tako je kardinal Heenan imel svoj prvi misijon l. 1949 v jetnišnici Walton v Liverpoolu, pristaniškem mestu, v katerem živi veliko Ircev. O tem nam sam pove v svoji knjigi, ki smo jo že omenili.

„Na vsakem misijonu je prvi govor zelo važen, za jetnišnico pa mora biti mojstrsko delo. Novica se hitreje širi in mišljenje je nekako bolj napeto kot v drugih občestvih. Drugega jutra vsi vedo, ali je vredno poslušati misijonarja in ali naj se udeleže misijona.

In prva naloga je odstraniti vsako sumnjo. Povedal sem jim, da misijon ni samo zanje, ampak za celo deželo — in zakaj naj bi nje izpustili!

Misijon naj bi bil prav enak kot povsod drugod, le z majhno razliko — možje so bili pripravljeni na pritožbo —, da ne bo nobene zbirke. „Najbrž ne bi imel preveč sreče, če bi kaj zbiral, je li?“ Bil je splošen smeh in tudi popolna sproščenost.

Povedal sem jim nekaj zgodb iz Kristusovega življenja kar po evangeljskih besedah in bilo mi je jasno, da svetopisemske besede tudi na nje vplivajo z vso močjo.

Prišli so v lepem številu in upal sem, da bodo povedali o tem svojim tovarišem in napolnili prostor tudi drugega večera.“

Takrat mu je telefon sporočil, da njegova mati umira, vendar želi, naj misijon nadaljuje, saj jetniki njega bolj potrebujejo kot ona.

„Preden sem začel onega večera svoj govor, sem odkrito povedal o tem tudi jetnikom. Moja mati, sem jim dejal, nima strahu pred smrtjo in me tudi ne potrebuje. Posebej je vsem v hiši prepovedala, da bi mi sporočili, kako hudo je bolna.

Za misijon v Waltonu je molila cele tedne in prav gotovo moli zanj

tudi v tem trenutku. Prepričana je, da moram misijon nadaljevati, saj bodo jetniki prejeli mnogo milosti. Kako naj se ji uprem!

Jetnikom sem povedal, da kot sin želim biti pri svoji materi, prav tako kot sin se pa tudi ne morem upreti njeni želji na smrtni postelji. Brez dvoma je bila njena želja, da z misijonom nadaljujem. Prosil sem jih, naj vsak večer med tednom zmoliijo zdravamarijo, da bi jo ob koncu mogel najti še živo.

Od tega večera nadalje je bil misijon moje matere. Ko sem šel od celice do celice, so mi jetniki pripovedovali: 'Oče, nisem pozabil na zdravamarijo za vašo mamo.'

Molitve moje matere so bile v polni meri uslišane. Misijon je bil najbolj uspešen, kar sem jih kdaj imel. Tudi molitve jetnikov so bile uslišane. Moja mati je ostala živa še ves teden po misijonu in bil sem sam pri njej, ko je umirala v zgodnjih urah 8. junija.

Okolje v waltonski jetnišnici je bilo kakor spremenjeno po misijonu, kot so mi povedali uslužbenci v svojem klubu, kamor sem bil povabljen. Pri misijonu je število katoličanov vsak dan rastlo in zdi se, da je tudi na nekatoličane misijon vplival.

Jetniki so čustveni ljudje in zgrabilo jih je to, da se je moja mati zaradi njih odpovedala, da bi še videla sina. V svojih celicah so vsak večer zanj molili. Število onih, ki so želeli opraviti sveto spoved in prejeti obhajilo, je bilo tako veliko, da je bilo meni samemu nemogoče vse opraviti v času, ki je bil na razpolago; zato sem moral sosedne duhovnike prositi za pomoč. Ko je bil misijon že končan in sem moral oditi iz Liverpoola, sem pustil tam dva duhovnika, ki sta spovedovala.

O vrednosti take spreobrnitve moremo dvomiti. Možje, ki jih čustvo tako hitro premaga, jih more premagati še manjši vzrok po odpustu iz jetnišnice. Imam pa več kot eno samo potrdilo, da so bili učinki tega misijona trajni. Kot zgled lahko navedem pismo, ki sem ga prejel 4. januarja 1968 — skoraj 19 let po misijonu.

Pisec je videl moje ime in sliko v časopisu in se čutil nekako prisiljenega, da mi piše. Naj navedem le nekaj stavkov iz njega:

... Bil sem v ječi Walton v Liverpoolu pred mnogimi leti in vi ste tam vodili misijon. Globoko me je ganilo, ko ste povedali, kako je vaša mati želela pred smrtjo, da ne bi opustili misijona in se vrnili domov, ker smo vas mi bolj potrebovali kot ona. Moram vas zagotoviti, da smo takrat za vas zelo molili. Rad bi vam povedal, da je misijon rodil tudi sadove. Sedaj sem že dolgo let pri dobri zaposlitvi. Zdi se mi, da je misijon bil prelomnica v mojem življenju. Naj vas Bog blagoslovi pri vašem delu v Cerkvi ... ' "

Med sobrati

ZAHODNA NEMČIJA

Smrtna nesreča izseljenskega duhovnika

Pri avtomobilski nesreči se je 30 km od Frankfurta smrtno ponesrečil slovenski izseljenski duhovnik v Frankfurtu, *dr. Franček Prijatelj*. Na pot je šel iz dušnopastirskih razlogov, da bi pripravil na poroko dva zaročenca. Naenkrat je na cesti po nasprotni stezi pridrvelo vozilo, podrl ograjo med pasovoma in se zaletelo v njegov avto. Tako pravi poročilo.

Rajni Franček Prijatelj se je rodil 4. oktobra 1929 v Mariboru, kjer je njegov oče služboval. Študiral je v inozemstvu in je dokončal bogoslovne študije v Rimu, kjer je tudi doktoriral. Posvečen je bil za ljubljansko nadškofijo 1. decembra 1957 v Lomas de Zamora. Posvetil se je skrbi za slovenskega človeka v tujini in s svojim skromnim, iskrenim in plemenitim nastopom ter velikimi sposobnostmi naredil mnogo dobrega. Ko so se začeli v velikem številu zaposlovati v nemški industriji novi rojaki iz domovine, se je odločil za pionirsko delo dušnega pastirstva med njimi. Leta 1964 je osnoval v Mannheimu novo dušnopastirsko postojanko za slovenske rojake. Lani jo je prepustil drugemu in se preselil v Frankfurt, ki je medtem pritegnil s svojim osrednjim položajem v Nemčiji tisoče naših delavcev. Pravkar ustanovljena izseljenska župnija ostaja z njegovo smrtjo brez dušnega pastirja. Za rajnim Frančkom posebno bridko žalujejo slovenski izseljenski duhovniki, saj jim je bil dober in vesel tovariš v skrbi za duše naših ljudi.

(„Družina“, štev. 1/1972).

KOPER

VIPAVA: V misijone je odšel 10. oktobra lanskega leta marist *br. Zdravko Kravos* iz Škrilj. Red maristov je pri nas znan, skrbi pa po svojih bratih za šole. Tako je bil tudi *br. Zdravko* 25 let profesor v Argentini. Želimo mu, da bi se na novem mestu dobro počutil!

LJUBLJANA

Osebnostne spremembe:

Anton Gornik, čast. kanonik in bivši dekan litijske dekanije se je naselil v Šmartnem pri Litiji. *P. Dominik Ploj*, OFM, kaplan pri Sv. Frančišku v Ljubljani, je bil imenovan za kurata v Bolnišnici Petra Držaja v Ljubljani—Šiška. — *Anton Gosar*, duhovnik ljubljanske nadškofije, ki se je vrnil iz Argentine, je bil nastavljen za kaplana v župniji Ljubljana—Polje.

Teološka fakulteta: Za dekana Teološke fakultete v Ljubljani je bil izvoljen izredni profesor *dr. Marijan Smolik*. — Za docenta

na isti fakulteti je bil imenovan *dr. Franc Rode* CM. — Za honorarnega predavatelja za latinščino profesor *Otmar Črnilogar*. — Za honorarnega predavatelja za liturgično umetnost v Mariboru *dr. Rafko Uodeb*. — Za asistenta zgodovine cerkvenega slovstva pa *Ivan Pojavnik*.

Dne 9. novembra 1971 je umrl v Ljubljani *p. Jože (Ivan) Šavora*, duhovnik križniškega reda, star 63 let. Posvečen je bil l. 1932. R. I. P.

MARIBOR

Kot smo že v zadnji številki na kratko omenili, je umrl *p. Odilo Hajnshek*, frančiškan, ki je le zadnje leto preživel v domovini.

Rodil se je 30. septembra 1895 v župniji Zibika pri Šmarju pri Jelšah na Spodnjem Štajerskem. Posvečen je bil l. 1921. Bil je vnet misijonar, prijelo se ga je ime: pojoči misijonar, ker je bil ves navdušen za ljudsko cerkveno petje. Ob koncu druge svetovne vojne je odšel zdoma ter je misijonaril na Spodnjem Koroškem. Spodbudil je msgr. Podgorca, nekdanjega tajnika celovške Mohorjeve družbe, da je poživil knjižno delovanje te starodavne ustanove.

Ko je nekaj let nato odšel v ZDA, je s pomočjo dobrotnikov kupil prvi stroj, da je celovška Mohorjeva začela s tiskarno. Tudi v ZDA je neumorno hodil po slovenskih župnijah in naselbinah in misijonaril, hkrati pa je veliko pisal v liste za ohranitev vere med izseljenci. Pri srcu mu je bil zlasti frančiškanski mesečnik „Ave Maria“ in njegov koledar.

Ko so začeli Slovenci prihajati v Avstralijo, se je odpravil že bolj v letih za njimi, da ne bi ostali brez dušnopastirske oskrbe. Vse to ga je prehitro izčrpalo, da se je končno vrnil domov. Kot svoje zadnje pisateljsko delo je zbral in spopolnil svoje popise slovenskih Marijinih božjih poti v knjigo, ki jo je lani založila in izdala Družba sv. Mohorja v Celovcu. R. I. P.

Jože Klenovšek, salezijanec, je umrl v Ivanjem selu pri Grubišnem polju 19. oktobra. Bil je slovenskega rodu, rojen 1900 v Žurkovdolu, posvečen l. 1940 v Ljubljani. Bil je v župniji Badljevina in končno dolga leta župnik v Ivanjem selu, kjer je tudi zgradil župno cerkev Srca Jezusovega. Naj počiva v miru!

TRST

Dne 2. novembra 1971 je umrl v Šklednju pri Trstu prelat *dr. Jakob Ukmar*, častni doktor ljubljanske fakultete, star 93 let.

OMNES UNUM — vez slovenskih duhovnikov v zamejstvu. — Izdaja in ureja: Konzorcij lista „Omnes unum“, Via della Sagrestia 17 00120 Città del Vaticano. — Upravo lista vodi in ga tiska: Družba sv. Mohorja v Celovcu. — Za list odgovarja: dr. Janez Polanc. (Naslov obeh je: Viktringer Ring 26, 9020 Klagenfurt, Austria, Europa)

